

výzkumných projektů, které byly účastníkům konference přiblíženy řadou dalších referentů. Zprávu o projektu „Zapomenutí hrdinové“ přednesl Martin Krsek, který pohnuté kapitoly dějin 20. století představuje širší veřejnosti prostřednictvím životních osudů konkrétních lidí. Záštitu nad tímto projektem drží Muzeum města Ústí nad Labem, které bylo jedním z pořadatelů konference. Velice podobnou náplň i poslání má společný projekt redaktorů českého vysílání BBC, Českého rozhlasu a absolventů humanitních fakult Univerzity Karlovy „Příběhy 20. století“. Na rozdíl od předchozího projektu se však soustředí na pořizování audiovizuálních nahrávek přímých účastníků historických událostí, čímž rozvíjí u nás dosud spíše opomíjený žánr oral history, kterým se na konferenci i ve sborníku ve svém výkladu zabýval Mikuláš Kroupa. O problematice rozhlasových a televizních záznamů autentických výpovědí pojednali také Petr Bok a Josef Brož v příspěvku *Letopisy – audio – video databáze*. Martin Hořák pak účastníky blíže seznámil s činností společnosti Živá paměť.

Ústecké konference se nemohl osobně zúčastnit historik Vilém Prečan, který její účastníky oslovil alespoň, rovněž ve sborníku otištěným, otevřeným dopisem. V něm pozornosti svých kolegů doporučil životní osudy Johanna Wolfganga Brügela a Wenzela Jaksche a upozornil i na některé dosud systematicky nevytěžené prameny a literaturu.

Naše generace je poslední, která má jedinečnou příležitost přímo vyslechnout výpovědi očitých svědků, kteří události z doby před více než šedesáti lety prožili na vlastní kůži. Biologické hodiny neúprosně ukrajují poslední zlomky životů přímých

účastníků, každým rokem z nich významné procento ubývá. Ústecká konference měla jedinečnou příležitost vyslechnout výpovědi několika dodnes žijících německých antifašistů, kteří ani v přímé konfrontaci se zruďným nacistickým režimem nepodlehli totalitní ideologii a zachovali si tvář, přitom sami po válce pocítili krutou nespravedlnost, tolik příznačnou pro tolika zvěrstvy zatížené 20. století. Ve sborníku jsou zachycena poměrně dlouhá svědectví pěti pamětníků – Gerharda Blaschkeho, Lorenze Knorra, Ernsta Schmutzera, Waltera Tschapka a Herberta Löwita. Už kvůli těmto cenným vyprávěním měla konaná konference i její průběh odrážející sborník svůj smysl.

Není to však jejich jediný přínos. Desítky dalších referátů jsou do této doby asi nejucelenějším kolektivním výstupem výsledků bádání věnovaného problematice německých antifašistů žijících dříve na území Československa. Jejich široké spektrum odráží plnou míru tragiky vzájemně navazujících a provázaných událostí ponuré doby třicátých a čtyřicátých let 20. století, jejich příčiny, průběh a důsledky, které doznávaly dlouhé desítky let a fakticky je překonal až zásadní zvrat ve vývoji evropského kontinentu, který přinesl rok 1989. Odsun Němců z Československa byl tragickým důsledkem zla, které vyvolala zruďná nacistická ideologie. Až do posledních dnů okupace páchali okupanti násilné zločiny proti českému obyvatelstvu. Významné místo mezi pohlaváry okupačního režimu měli i sudetští Němci, stačí vzpomenout děsivý přízrak Karla Hermanna Franka. Zdaleka ne všichni sudetští Němci však byli stejní. Kolektivní psychóza vyvolaná hrůzami války vedla k nové sérii křivd a perzekucí.

Paradoxně na ni doplatili i ti, kteří s Hitlerovým režimem nechtěli mít nic společného, aktivně vystupovali proti němu a dokonce trpěli perzekucí, která byla vůči nim buď z důvodu politického přesvědčení nebo rasového původu uplatňována. Řada funkcionářů Revolučních gard a Revolučních národních výborů si na krutém zacházení s německým obyvatelstvem zcela bezostyšně budovala vlastní politickou kariéru. Mnozí z těchto lidí brzy pronikli mezi politickou elitu poválečného Československa. Bylo proto v zájmu politického establishmentu zamést důkazy pod koberec. Náznorným příkladem toho je i zákonná norma, která promíjela a zahlazovala všechny zločiny z doby divokého odsunu.

Neméně důsledně se o napáchaných křivdách mlčelo i po více než čtyři desítky let komunistické diktatury. Jak by ne, když řada těch, co měli maslo na hlavě, si stále udržovala vlivné funkce a celý režim stál na celém velkém souboru zločinů proti lidským právům, demokracii a osobní svobodě jednotlivce. Teprve od devadesátých let nastal v tomto směru významný posun a sborník *I oni byli proti* je toho zářným příkladem. Jedinou jeho dílčí slabinou jsou občasné tiskové chyby a překlepy. Ty jsou však logickým důsledkem obrovského rozsahu redigovaného textu a nikterak nesnižují převratný význam tohoto díla a jeho vysoký přínos jak pro odbornou, tak i pro širší veřejnost.

Roman Vondra

Petr Janeček: Černá sanitka – druhá žeň. Pérák, ukradená ledvina a jiné pověsti. Plot, Praha 2007, 335 s.

Folklorista Petr Janeček pokračuje ve své záslužné činnosti a vydává druhý díl knihy *Černá sanitka* (první díl s podtitulem *Současné pověsti a fámy v České republice* vydalo nakladatelství Plot v roce 2006), ve které se opět věnuje jednomu z nejpobulárnějších současných folklorních žánrů, tzv. městské pověsti (*urban legend*). Jak se tedy autor, ač označení autor není v tomto případě zcela přesné, neboť autorství převážné většiny městských pověstí je anonymní (jak je u folkloru běžné), s touto „dvojkou“ vypořádá? Kniha je téměř stejného rozsahu jako „jednička“, přináší 174 příběhů, které P. Janeček rozdělil do 13 skupin členěných podle témat pověstí (syžetů), nikoliv podle výstavby. Nejprve ale čtenáře vítají dva odborné texty, jimiž se autor snaží vypořádat s fenoménem tzv. městské pověsti – první je *Moderní mytologie. Příběhy známých vašich známých*, čímž P. Janeček velmi trefně postihuje jeden ze základních příznaků městské pověsti: pocit reálnosti a pravdivosti vypravovaného příběhu, který se přeci stal jednoduše známému (kterého sice sami neznáme, ale dobře známe toho, jehož je to známý). Autor tu analyzuje stav současné lidové slovesnosti a postavení tzv. městské pověsti, která převzala úlohu pohádky, legendy a zčásti i pověsti. Ve zrychlujícím se životním rytmu se vše musí zkracovat, neboť „není čas“, a to ani na vypravování. Tak máme místo dlouhých pohádek krátké městské pověsti, které plní stejnou funkci, pracují často s velmi podobnými či stejný-

mi syžety a na jejich výzkum můžeme aplikovat stejné postupy jako na „tradiční“ žánry lidové slovesnosti. Ve druhém úvodním textu – *Poznámka autora* – se Janeček vyjadřuje konkrétně ke sběru materiálu pro „dvojku“ a jeho třídění. Lépe tak můžeme nahlédnout do jeho „kuchyně“.

První kapitola *Duchové, démoni a devianti* přibližuje příběhy, které vyvolávají obavy, strach a někdy i hrůzu a velice se blíží klasickým numinózním (demonologickým) pověstem. Za každým příběhem je Janečkova kratší reflexe textu, větší analýza skupiny je pak na konci kapitoly, a to v rozsahu několika stránek. Ve druhém oddílu *Zvěř, zvířata a zvířátka* se objevují texty se zvířaty v hlavní roli, většinou v osudovém konfliktu s člověkem (včetně oblíbeného žraloka jako požírače českých učitelek na Jadranu). *Děsivá neštěstí a trapné omyly* – kapitola třetí – jsou velmi zásadně inspirovány filmovou a televizní tvorbou, neboť mají šokující až drastický obsah, který se v klasickém folkloru vyskytuje spíše méně často.

Zcela jiného typu jsou městské legendy obsažené ve čtvrtém oddíle – *Přízraky vs. nacisté*. Objevuje se tu postava Péráka, jakéhosi „Robina Hooda“ protektorátní doby, který trestal kolaboranty a nacisty a pomáhal odboji či obyčejným lidem. Postavy obdobného charakteru opět existují v řadě dalších zemí v souvislosti s různými dějinnými zvraty. Je jen otázkou, nakolik je Pérák obsažen v paměti lidí střední a mladší generace a ne jen přímých účastníků druhé světové války. Podobně i v páté kapitole, jež nese název *Sladká šedesátá až prohníla osmdesátá*, se ukazují jisté rozpaky a nejistota P. Janečka při členění získaného materiálu. Právě zde jsou shromážděny příběhy s poměrně rozličnými

mi syžety, přičemž společné mají jen uvečené časové ukotvení.

Asi nejzábavnější částí celé knihy je pak šestá část *Rocklore a celebritylore*, v níž je shromážděna řada „senzačních odhalení“ spojených s českými (méně často i zahraničními) zpěváky, herci a vůbec známými osobnostmi. Nejpikantnější příběhy jsou pak ty, které kombinují „naše hvězdy“ s našimi politiky (ať už z komunistického období nebo ze současnosti). Neuvěřitelná naivita, až dětinskost řady našich spoluobčanů, která se projevila počátkem devadesátých let 20. století a umožnila mnoha podnikavcům přijít k velkým penězům, je přiblížena v sedmém oddílu *Business folklore*. Řada z těchto příběhů (např. č. 104. *Éčka* – o tom, které chemikálie v potravinách jsou a nejsou jedovaté) velmi úspěšně koluje dodnes. Následuje neméně zábavná kapitola *Láska, sex a krutosti*, v níž jsou shromážděny leckdy až drastické historky o tom, jak někoho znásilnili, pozvraceli, „otěhotněli“ apod., obvykle proti vůli dotyčného hrdiny.

Poněkud drsnější a spíše „více ze života“ je *Mytická hromadná doprava*, oddíl devátý. Problémy s tramvajemi, metrem či autobusy patří k nejděčnějším tématům vůbec, a to nejen ve folkloru, byť jejich hlavní „dávka“ již byla zpracována v prvním „díle“ Janečkova opusu. Podobně je tomu i v následující kapitole *Legendy našich silnic*. V jedenácté části s názvem *Hospodské historky* se lze setkat s řadou hluboce zakořeněných „mýtů“ (zvrátky v pečivu zákazníkům chutnají apod.), ale také se staršími syžety známými již z 18. či 19. století. Č. 149 *Rozbor moči* je v podstatě modifikovaná humorka ATU 1739 *Kněz a tele*, kde se také zamění moč a vznikne humorná situace. Poslední dvě kapitoly –

Studentský folklor a Dětský folklor – jsou tematicky velmi blízké a některé syžety se v lehce obměněné podobě tradují jak na základních, tak na středních či vysokých školách, byť varianty ze základních škol jsou nesporně naivnější a méně „propracované“. P. Janeček nám v *Dětském folkloru* ukazuje příběhy spíše numinózního typu (*Černá ruka*), které jsou nicméně mezi dětmi stále velmi oblíbené.

Černá sanitka: Druhá žeh tedy přináší především velké množství folklorního materiálu, který Petr Janeček sice třídí značně nedůsledně podle témat (nutno ale říci, že o moc lépe to asi ani nešlo), přičemž poněkud opomíjí výstavbovou stránku městských pověstí. Kniha je doplněna o seznam informátorů (ale o kontextech sběru se dozvíme jen málo), důležitou výběrovou bibliografii a především o neotřelá a vtipné ilustrace mladého Stanislava Setinského.

Jaroslav Otčenášek

Melanie Morisse-Schilbach:
Diplomatie und Europäische Aussenpolitik, Europäisierungseffekte im Kontext von Intergouvernementalismus am Beispiel von Frankreich und Grossbritannien. Nomos, Baden-Baden 2006, 204 s.

Recenzovaná publikace je věnována otázkám společné evropské zahraniční politiky. Společnou evropskou obrannou a zahraniční politiku autorka vnímá ve dvou rovinách – jako režim, kde stát je

hlavním aktérem (racionalistické pojetí), nebo jako normu (konstruktivistické pojetí; s. 37). Otázkou je, v jaké rovině lze společnou obrannou a zahraniční politiku pojímat. Zda v rámci EU, kde nejsou zastoupeny například Švýcarsko a většina zemí Balkánu či Ukrajina? Nebo v rámci NATO, kde je i Turecko? Autorka se specializovala na dvě konkrétní evropské mocnosti – Francii a Velkou Británii. Časté jsou ovšem rovněž zmínky o Německu. Oba tyto státy prošly, tak jako konečně celý integrační proces EU, významnými proměnami. Autorčin text by bylo možno doplnit o postřeh, že bývalý spolkový kancléř SRN Gerhard Schröder, stejně jako i nyní kancléřka Angela Merkelová, usilují o co největší míru integrace, jaká je jen dosažitelná. Ztrácejí však spojení v podobě Francie (obava z islámského Turecka, nacionalistické vášně) a je otázkou, zda ho najdou v nástupci Anthonyho Blaira, Gordonu Brownovi.

Předkládaná publikace se zabývá hypotézou, zda je něco jako jednotná evropská zahraniční politika vůbec realizovatelná, a tuto hypotézu se autorka snaží potvrdit či vyvrátit prostřednictvím srovnání zahraničních politik Francie a Velké Británie. Uvědomuje si, že obě tyto evropské mocnosti se vyznačují podobným liberálnědemokratickým systémem, hrají podobnou roli v OECD i v NATO, obě země jsou vysoce industrializované a jsou zároveň i velmocemi jadernými. Současně správně poukazuje na fakt, že obě tyto země byly dlouhou dobu největšími koloniálními mocnostmi (s. 57). V čem se obě země liší, nejsou vnější cíle obou států, ale jejich vnitřní struktura, společnost a její problémy. Autorka však více než na tyto problémy zaměřila pozornost na mode-